

9 VOLBY A VOLEBNÍ SYSTÉMY

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola představuje hlavní aspekty demokratických voleb. Představuje také využívané alternativy k volbám. Další pasáže se zaměřují na hlavní typy voleb z kategorie proporčních volebních systémů, většinových volebních systémů a smíšených volebních systémů.

CÍLE KAPITOLY

Cílem kapitoly je podat ucelený přehled jednotlivých typů volebních systémů a vysvětluje hlavní znaky demokratických voleb. Důležitou proměnnou, která je v textu sledována je proporcionalita. Kapitola se snaží přiblížit hlavní faktory, ovlivňující tuto proměnnou.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

2 hodiny

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Volby, volební systémy, demokracie

ÚVOD

Volby představují nedílnou součást demokratického politického systému. V různých zemích jsou využívány nejrůznější typy volebních systémů, které chce tato kapitola přiblížit. Mezi hlavní typy volebních systémů patří poměrné volební systémy, většinové volební systémy a smíšené volební systémy. Kromě těchto hlavních kategorií můžeme definovat ještě další, které stojí na pomezí zmíněných. Tyto kategorie, nacházející se na pomezí hlavních volebních systémů jsou zmíněny jen okrajově a hlavní pozornost se zaměřuje na tři hlavní typy volebních systémů.

9.1 Výkladová část

Alternativy k přímé či nepřímé volbě

Volba nepředstavuje jedinou možnost výběru zástupců. Existují další postupy, které představují alternativy k přímé nebo nepřímé volbě:¹

- a) uzurpace
- b) ustavení rodem
- c) ustavení z titulu zastávání jiné funkce (dosazení ex offo) – Předpokládá se, že získání určité hodnosti (často církevní, nebo univerzitní) automaticky znamená obsazení postup v jiném orgánu.
- d) ustavení jmenováním – osoba je dosazena do funkce nadřízeným orgánem. Tento postup je uplatňován u horních komor parlamentu v některých zemích, kde jsou jejich členové jmenováni, nejčastěji hlavou státu.
- e) dosazení konkurzem – od předchozího případu se liší tím, že o obsazení postu rozhoduje ad hoc jmenovaná komise.
- f) ustavení aklamací – jedná se o kolektivní vyjádření souhlasu či nesouhlasu s určitým rozhodnutím.
- g) kooptace – doplnění orgánu, v němž se uvolnila místa. O kooptaci rozhodují členové orgánu, který je doplňován.
- h) ustavení plebiscitem – hlasování pro anebo proti jedné alternativě.
- i) losování – jako technika výběru osob zastávajících určitou funkci bylo rozšířeno především v antice.

Svobodné volby se v demokratických společnostech konají na základě principu **všeobecného, rovného, přímého** volebního práva, přičemž musí být zaručena **tajnost** hlasování.

9.1.1 VŠEOBECNOST VOLEBNÍHO PRÁVA

Všeobecné volební právo pro muže bylo poprvé zavedeno ve Francii v roce 1789. V průběhu 19. století se všeobecné volební právo pro muže postupně rozšiřovalo, ale

¹ ČALOUŠ – CHYTILEK – LEBEDA – ŠEDO: c. d., s. 14-15.

v některých zemích přetrvala různá omezení někdy i do 20. století (např. rasová). Všeobecná deklarace lidských práv zakotvuje všeobecnost volebního práva. Ženám byla tato práva přiznávána později. V mnohých ústavních dokumentech z 18. století, jako například americká Deklarace nezávislosti nebo francouzská Deklarace práv člověka a občana se ženami, jako občany nepočítaly. V průběhu 19. století byl tento názor zpochybňován a občanský princip byl zahrnován na obyvatele bez ohledu na pohlaví. Ve Wyomingu bylo volební právo pro ženy zavedeno v roce 1869. Na celostátní úrovni bylo volební právo pro ženy zavedeno na Novém Zélandu v roce 1893. Na evropském kontinentě bylo poprvé zavedeno v roce 1906 ve Finsku. Řada evropských zemí zaváděla možnost hlasování pro ženy po první světové válce. Mezi posledními zeměmi, které jej zavedly, byly Švýcarsko v roce 1971 nebo Lichtenštejnsko (1984). V minulosti jsme se také mohli setkat s nejrůznějšími omezeními volebního práva, s tzv. cenzy. Jedním z nich bylo kritérium vlastnictví majetku, či výše odvádění daní, gramotnost, rasová omezení atd. V současné době požadován státní občanství, ale například v Evropské unii mohou ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách hlasovat i občané jiných členských zemí EU. Odsouzení za závažné trestné činy jsou v některých zemích vyňati z možnosti hlasovat. Rovněž pozbytí způsobilosti k právním úkonům představuje podobnou překážku. Požadovaný věk voličů představuje další omezení. V průběhu několika posledních let dochází ke snižování věkové hranice. Většina zemí zavedla limit pro výkon aktivního volebního práva dosažení věku 18 let, přičemž je „patrná tendence ke snižování tohoto limitu. Například po druhé světové válce bylo v západní Evropě volební právo nejčastěji přiznáváno od 21 let a v žádné zemi nebyl stanoven nižší limit než 20 let, ke snížení na dnešní obvyklou výši 18 let došlo ve většině zemí v průběhu 70. a 80. let. Zachování věkového cenzu je v některých případech označováno za porušení všeobecnosti volebního práva. Proto se objevují návrhy na rozšíření volebního práva i na mladší osoby. V praxi došlo v některých zemích k prolomení limitu 18 let a k poklesu věku na 16, alespoň pro některé úrovně voleb, na národní úrovni mohou šestnáctiletí volit v Brazílii, Íránu, Kubě a z evropských zemí od voleb v roce 2008 v Rakousku.“²

² ČALOUŠ – CHYTILEK – LEBEDA – ŠEDO: c. d., s. 17.

9.1.2 ROVNOST VOLEBNÍHO PRÁVA

Každý platný odevzdaný hlas by měl mít stejnou váhu. V praxi je velmi těžké ideální rovnosti dosáhnout.

9.1.3 NEROVNOST V HLASOVÁNÍ DE IURE

V některých zemích i po zavedení všeobecného volebního práva přetrvávaly prvky narušující rovnost. Dělo se tak prostřednictvím:

- 1) „rozdělení voličů do několika skupin s razantními rozdíly v počtu voličů v jednotlivých skupinách na jednoho poslance a/nebo
- 2) přidělení více hlasů určitým skupinám voličů (v drtivé většině zemí se s těmito prvky již neotkáváme)“³

9.1.4 NEROVNOST V HLASOVÁNÍ PLYNOUCÍ Z NASTAVENÍ VOLEBNÍCH OBVODŮ

V této souvislosti jsou používány dva termíny: **Gerrymandering** a **Malapportionment**, které omezovaly jednu skupinu voličů na úkor druhé.

Gerrymandering - jedná se o manipulaci s volebními obvody za účelem zajištění volebního vítězství pro určitou politickou stranu nebo skupinu voličů. Snadněji se realizuje v zemích, které využívají většinové techniky volby. Cílem manipulace je prostřednictvím rozdělení teritoria znevýhodněná skupina sice zvítězila v některých obvodech a to se zbytečně velkým náskokem, přičemž v jiných volebních obvodech pak těsně prohrála. Tímto krokem je zajištěno celkové vítězství zvyhodněné strany a „takové úpravy fakticky znamenají, že volby jsou v daném obvodu prohrány, či vyhrány dříve, než dojde k vlastnímu hlasování.“⁴

Termín vznikl spojením příjmení někdejšího guvernéra státu Massachusetts Elbridge Gerryho a salamandra, který na kandidatuře zpodobňoval nové vymezení volebních obvodů pro volby v roce 1812. Gerry podepsal „změnu hranic senátorského volebního obvodu Essex County, (severní Boston), která výrazně favorizovala jeho politickou stranu. Cílem bylo

³ Tamtéž, s. 17.

⁴ ŘÍCHOVÁ, Blanka: *Úvod do současné politologie. Srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Praha 2002, s. 140.

přijmout ještě před volbami takové opatření, které by Gerryho straně (v této době vládnoucí) umožnilo uchránit volební obvod před opozicí.⁵ Vládnoucí politické straně se po těchto zásazích podařilo Gerryho dosáhnout vítězství nad opozičními federalisty v poměru 29:11 v počtu mandátů, ačkoli získala vítězná strana 50 164 hlasů a opoziční federalisté 51 766.

Kromě klasického gerrymanderingu můžeme ještě hovořit o dvoustranickém gerrymanderingu. V tomto případě si dvě relevantní politické strany rozdělí stát, aby v každém volebním obvodu jedna z nich dosáhla na jisté vítězství a získala mandát. Cílem tohoto kroku je snížení počtu soutěživých obvodů a tím pádem obhajobu stávajícího mandátu, která je pro stávající poslance snadnější.

Malapportionment

Malapportionment představuje vymezení různě velkých obvodů. Může se jednat o manipulaci s hranicemi jednotlivých obvodů, nebo k tomu může dojít i přirozeným způsobem, kdy po delší dobu nedochází ke změnám hranic. V těchto případech vysílají některé oblasti méně zástupců do volených orgánů, než by odpovídalo počtu jejich obyvatel. Mezi příklady uvádí R. Chytilík, J. Šedo, T. Lebeda a D. Čaloud volby v roce 1907 v Předlitavsku, „vedených jinak podle pro muže všeobecného a rovného volebního práva, připadal jeden poslanec z východní Haliče přibližně na tolik voličů jako na 2,5 poslance z německy mluvících oblastí.“⁶

9.1.5 PŘÍMOST HLASOVÁNÍ

V průběhu 19. bylo ve většině zemí zaváděno přímé hlasování pro dolní komory parlamentů. V současnosti se v některých státech nepřímě volí hlava státu.

9.1.6 TAJNOST HLASOVÁNÍ

Ve volbách je garantována anonymita a je zajištěno, aby se nikdo nedozvěděl, jak konkrétní volič hlasoval. Ve 20. století se kritérium tajnosti hlasování stalo nezbytným kritériem demokratičnosti.

⁵ Tamtéž.

⁶ ČALOUD – CHYTILEK – LEBEDA – ŠEDO: c. d., s. 18.

9.2 Volební systémy

Velmi přehlednou klasifikaci uvádí Michal Kubát, který uvádí tři druhy hlavních volebních systémů, které se dnes používají:⁷

I. většinový volební systém

1. systém prosté většiny
2. systém absolutní většiny
 - A. dvoukolová varianta
 - a) dále se dělí podle způsobu řešení volebních kol
 - B. alternativní hlasování

II. proporční volební systém

1. systém kandidátních listin
 - A. dále se dělí podle typu kandidátních listin
2. systém jednoho přenosného hlasu

III. smíšený volební systém

1. systém závislé kombinace
 - A. vyrovnávací smíšený systém
 - B. podmíněný smíšený systém
 - C. supersmíšený systém
2. systém nezávislé kombinace
 - A. koexistenční smíšený systém

⁷ KUBÁT, Michal: *Volby a volební systémy*. In: CABADA, Ladislav - KUBÁT, Michal a kol.: Úvod do studia politické vědy. Praha 2004, s. 273.

B. navrstvující smíšený systém

C. fúzní smíšený systém

Autorská čtveřice D. Čaloud, R. Chytilík, T. Lebeda a J. Šedo vydělují čtyři základní skupiny volebních systémů. 1. Většinové volební systémy, 2. Poměrné volební systémy. 3. Semiproporční volební systémy, a 4. Smíšené volební systémy.⁸ Ke kategorii semiproporčních volebních systémů uvádějí, že „není obecně uznávaná a neexistuje ani jednoznačný konsenzus, které konkrétní systémy lze mezi ně počítat.“⁹ Z tohoto důvodu se přidržíme prvního z uvedených rozlišení.

9.2.1 VĚTŠINOVÉ VOLEBNÍ SYSTÉMY

Většinové volební systémy můžeme rozdělit na několik kategorií. Tam, kde jsou zavedeny jednomandátové obvody, rozlišujeme podle počtu hlasů, které musí kandidát získat, aby zvítězil. Základní dělení rozlišuje **volební systém prosté většiny** (pro vítězství stačí prostá většina hlasů) a **volební systém absolutní většiny**.

Volební systém prosté většiny

Mezi tyto většinové volební systémy patří **Systém prvního v cíli (First past the post, FPTP)**, užívaný např. ve Velké Británii pro volby do dolní komory. Volba je jednokolová a kandidátovi stačí pro vítězství relativní většina hlasů. Méně známou variantou tohoto systému je **simultánní hlasování**. Za jednu stranu se o zvolení může ucházet více kandidátů. Vítězství připadne politické straně, která získala největší počet hlasů a jejímu kandidátovi s nejvyšším počtem hlasů.

Volební systém absolutní většiny

V této skupině jsou volební systémy, kde je pro volební vítězství nutné získat absolutní většinu hlasů, tedy více než 50 %. Ve většině případů bývají v tomto systému pro volby ustaveny

⁸ ČALOUD – CHYTILÍK – LEBEDA – ŠEDO: c. d., s. 47.

⁹ Tamtéž, s. 30.

jednomandátové volební obvody. Velmi častou variantou je dvoukolové hlasování, přičemž kol může být i více.

Dvoukolový systém

V tomto systému většinou dojde ke zvolení kandidáta až ve druhém kole. Pro další členění je rozdílný počet kandidátů, kteří postupují do druhého kola. Rozlišujeme tedy:

1) **dvoukolový systém s uzavřeným druhým kolem** (systém absolutní většiny v čisté podobě) – V této variantě je nutné pro vítězství získat nadpoloviční většinu hlasů. Pokud žádný kandidát nezíská potřebnou nadpoloviční většinu, postupují do druhého kola dva nejsilnější kandidáti, mezi nimiž se rozhodne o vítězi.

2) **Dvoukolový systém spojující absolutní většinu s relativní**

V této variantě je druhé kolo částečně otevřené více než dvěma kandidátům s nejvyšším počtem hlasů. (Jejich postup se očekává buď automaticky, nebo dosažením stanoveného limitu z prvního kola). Ke konečnému vítězství v tomto druhém kole postačuje získání relativní většiny hlasů.

3) **Dvoukolový systém s otevřeným druhým kolem.**

Druhé kolo je otevřeno všem kandidátům bez ohledu na to, jakých výsledků kola kandidátům bez ohledu na výsledky předchozího kola.

Systém alternativního hlasování

V tomto jednokolovém systému, který je používán např. v Austrálii, volič seřadí kandidáty libovolně, podle svých preferencí. Pokud žádný kandidát v jednomandátovém obvodu nedosáhne více než 50 % hlasů, vyškrtne se kandidát s nejnižším počtem hlasů a jeho hlasy jsou přeneseny ostatním kandidátům podle preferencí voličů. Takto se postupuje, dokud některý z kandidátů nedosáhne absolutní většiny. „Překročení 50 % je jisté v případě, že volič musí povinně udělit všechny preference, v případě nepovinných preferencí se může stát, že volič preferoval jen slabé kandidáty a v určité chvíli již nebude možné jeho hlas přenášet (vítězem se stane nejsilnější z posledních dvou kandidátů, i kdyby nepřekročil hranici 50% hlasů).“¹⁰

¹⁰ ČALOUD – CHYTILEK – LEBEDA – ŠEDO: c. d., s. 27.

9.2.2 PROPORČNÍ VOLEBNÍ SYSTÉM (SYSTÉM POMĚRNÉHO ZASTOUPENÍ)

Tato kategorie volebních systémů je velmi rozšířená a rozlišujeme v ní mezi listinnými volebními systémy a systémem jednoho přenosného hlasu. Proporční volební systém je často zaváděn, pro dosažení co nejpřesnějšího poměru mezi získanými hlasy a mandáty. Tyto systémy mají několik společných znaků. Konají se ve vícemandátových volebních obvodech. „Pro určení výsledku nestačí prosté sečtení hlasů (jako v případě většinových volebních systémů), ale je nutné použít někdy i náročné matematické metody přepočtu hlasů na mandáty.“¹¹

Systém jednoho přenosného hlasu

V tomto systému probíhají volby ve vícemandátových obvodech. Volič disponuje jedním hlasem, který může dát kandidátovi, kterého nejvíc preferuje. „může/musí určit pomocí dalších preferencí pro následující kandidáty (bez nutnosti brát ohled na jejich stranickou příslušnost), komu má být jeho hlas přenesen, pokud jej „jeho“ kandidát nevyužije (tj. buď nepřekročí kvótu požadovanou na zvolení a část hlasů nad kvótou může být využita pro další kandidáty, nebo je jako nejslabší vyřazen a jeho hlasy může být využita pro další kandidáty, nebo je jako nejslabší vyřazen a jeho hlasy mohou být opět přeneseny kandidátům, kteří zůstávají ve hře). Přenášení hlasů od zvolených, nebo vyřazených, pokračuje, dokud není zvolen odpovídající počet kandidátů.“¹²

Listinné poměrné systémy (systém kandidátních listin)

Tyto volební systémy zahrnují celou řadu nejrůznějších variant. Na jejich podobu mají vliv nejrůznější proměnné.

Podoba kandidátní listiny (podle toho, zda voliči disponují preferenčními hlasy a mohou přímo ovlivnit složení voleného orgánu)

¹¹ KUBÁT: *Volby a volební systémy...* c. d., s. 278.

¹² ČALOUK – CHYTILEK – LEBEDA – ŠEDO: c. d., s. 34.

Rozdělení na:

- a) „přísně vázané kandidátní listiny, kdy volič hlasuje pro listinu jako celek a nemůže ji žádným způsobem upravovat,
- b) vázané kandidátní listiny, do nichž volič může vyznačovat své preference...
- c) volné kandidátní listiny, které fakticky volič vytváří sám, tím, že své preference odevzdá např. kandidátům různých politických stran.“¹³

Způsob přepočtu hlasů na mandáty

Existují dva základní způsoby přepočtů hlasů na mandáty: metodami **volebního dělitele** a metodami **volebních kvót**.¹⁴ Obě dvě, spolu s dalšími faktory, ovlivňují míru proporcionality.

Volební kvóta – určuje přesný počet hlasů, kterého musí kandidátní listina dosáhnout k zisku jednoho mandátu. Můžeme se setkat s těmito kvótami:

- a) „automaticku – zákonem předem určený počet hlasů potřebných k zisku jednoho mandátu (tj. mj. se v závislosti na počtu odevzdaných hlasů mění se počet poslanců),
- b) Hareovou – $Q = H/M$ (kvóta = celkový počet hlasů/celkový počet mandátů)
- c) Hagenbach-Bischoffovou – $Q = H/(M + 1)$
- d) Droopovou – $Q = H/(M + 1) + 1$ – ta je vázána na systém jednoho přenosného hlasu
- e) Imperialiho – $Q = H/(M+2)$
- f) Modifikovanou, resp. modifikovanou/posílenou Imperialiho – $Q = (M+3...n)$

Zvyšování dělitelů má sloužit k redukci počtu mandátů, jež se nepovede rozdělit ihned v prvním skrutiniu (kde přerozdělujeme zbytkové mandáty, které je třeba dělit v dalším skrutiniu).“¹⁵

Volební dělitele

Prostřednictvím volebních dělitelů, které představují číselnou řadu, jsou děleny zisky stran. Po té, jsou jednotlivé mandáty postupně přidělovány politickým stranám s nejvyššími hodnotami

¹³ ŘÍCHOVÁ: *Úvod do současné politologie...* c. d., s. 155.

¹⁴ KUBÁT: *Volby a volební systémy...* c. d., s. 283.

¹⁵ ČALOUD – CHYTILEK – LEBEDA – ŠEDO: c. d., s. 36.

po tomto dělení. Tento postup se provádí do konečného přidělení předepsaného počtu mandátů v daném volebním obvodu. „Nejčastěji se setkáváme s těmito děliteli:

- a) d'Hondtův – 1,2,3,4....
- b) Imperiali – 2,3,4,5....
- c) Sainte-Laguë 1,3,5,7....
- d) Modifikovaný Sainte-Laguë – 1,4 dále 3, 5, 7....
- e) Dánský dělitel – řada – 1, 4, 7, 10....
- f) Huntingtonův dělitel – 1,41 dále, 2,45 dále 3,46 dále 4,47... jedná se o druhé odmocniny 1×2 , 2×3 , 3×4 atd.
- g) Několik modifikací d'Hondtova dělitele – česká verze – první číslo je navýšeno na 1,42¹⁶

Ne vždy prostřednictvím dělitele nebo kvóty dosáhneme přerozdělení hlasů v prvním skrutiniu. Existují další metody, které přerozdělují „zbytkové“ hlasy na mandáty. Mezi metody, které umožní přerozdělit tyto hlasy, patří:

1) Metody největšího zbytku – přidělení stranám s nejvyšším zbytkem

- a) absolutní – mandáty připadnou stranám s nejvyšším počtem zbytkových hlasů (nejběžnější způsob)
- b) relativní – operuje s relativními hodnotami zbytků

2) Metody nejvyššího průměru operují s průměrným počtem hlasů připadajících na jeden mandát.¹⁷

V České republice se používá pro přepočty hlasů na mandáty ve volbách do Poslanecké sněmovny d'Hondtův dělitel. V krajských volbách je používán modifikovaný d'Hondtův dělitel. Oba posilují volební zisky silnějších politických stran. Mezi faktory, které dále ovlivňují proporcionalitu, patří velikost volebního obvodu (tzn. kolik mandátů se přerozděluje v daném volebním obvodě, přičemž obecně platí, že „volební obvody dvou až pětimandátové jsou

¹⁶ Tamtéž, s. 38.

¹⁷ Tamtéž, s. 37.

považovány za malé, nad deset mandátů se jedná o velké volební obvody¹⁸) a uzavírací klauzule.

9.2.3 SMÍŠENÉ VOLEBNÍ SYSTÉMY

Jedná se o systémy, které kombinují většinové a poměrné volební techniky, přičemž by mělo platit, že obě techniky by měly reálně ovlivnit přerozdělení mandátů. Mezi jednotlivými autory neexistuje jednoznačná shoda o zařazení konkrétních volebních systémů do této kategorie, a jakým způsobem tuto skupinu smíšených volebních systémů dělit.

Shugart a Wattenberg „za smíšený volební systém považují takový volební systém, kde je část křesel při volbě určitého orgánu obsazována nominální technikou (hlasováním pro konkrétní kandidáty většinovým či semiproporčním systémem) a část listinně (volba kandidátní listiny) v rámci teritoriálně se překrývajících volebních obvodů.“¹⁹ Massicotte a Blais považují za smíšený volební systém „každý, kdy je při volbě jednoho tělesa používána jak většinová, tak poměrná volba – autoři tak zahrnují i případy, kdy existují většinově i poměrně obsazované obvody vedle sebe (jejich hranice se nepřekrývají), nebo pokud jsou dvě formy distribuce mandátů použity v rámci jednoho nijak neděleného obvodu.“²⁰ Smíšené volební systémy bývají obvykle rozdělovány do dvou skupin na **závislé**, „u nichž se většinová a poměrná složka při přepočtu hlasů na mandáty navzájem ovlivňují, a nezávislé, kde k mechanickému ovlivnění nedochází.“²¹

Systém nezávislé kombinace

Systém nezávislé kombinace můžeme vydělit do 3 skupin:

- 1) **Navrstvení** - jedná se o volební systém, kdy má volič obvykle k dispozici dva hlasy, přičemž prvním volí proporčně stranickou kandidátní listinu a druhým většinově mezi jednotlivými kandidáty. Obě složky nejsou spolu provázány.

¹⁸ KUBÁT: *Volby a volební systémy...* c. d., s. 283.

¹⁹ ČALOUD – CHYTILEK – LEBEDA – ŠEDO: c. d., s. 43.

²⁰ Tamtéž.

²¹ HLOUŠEK - KOPEČEK - ŠEDO: c. d., s. 180.

- 2) **Koexistence** – patří mezi méně rozšířené systémy. Území státu je rozděleno na části, kdy se v jedné volí podle většinového volebního systému a ve druhé podle poměrného systému.
- 3) **Fúzní systém** – v každém volebním obvodu dochází ke kombinaci většinového a poměrného volebního systému.

Systém závislé kombinace

Do tohoto typu můžeme zařadit:

- 1) **Vyrovňovací smíšený systém (Korekce)** – poměrná složka slouží k rekompensaci ztrát ve většinové složce, a k tomu, aby napomohla vyrovnávat disproporcionalitu.
- 2) **Podmíněný smíšený systém** - při naplnění určitých podmínek, přiděluje jedné kandidátní listině všechny mandáty v daném obvodu, kde kandidátní listina předem stanovenou podmínku splnila, nebo ji přidělí celostátní prémii, kdy tyto mandáty jsou vyjmuty z proporčního dělení.
- 3) **Supersmíšený systém** - tento systém patří rovněž k méně používaným. „Spojuje více než jeden způsob kombinace většinové a proporční části“²²

ZÁVĚR

Volební právo představuje neodmyslitelnou součást demokratického procesu. **Volební právo** rozdělujeme na dvě kategorie. Rozlišujeme mezi **aktivním** volením právem (tj. právem volit) a **pasivním** volebním právem (tj. být volen). V některých zemích bylo hlasování považováno za povinnost, od níž se postupně upouštělo. Mezi základní požadavky na demokratické volby patří: všeobecnost rovnost, přímot a tajnost hlasování.

Kapitola rozlišuje tři základní typy volebních systémů 1) většinové, 2) poměrné a 3) smíšené. Výrazná pozornost je věnována volebním systémům poměrného zastoupení, v jehož rámci se využívají metody volebních kvót, příp. dělitelů.

QUESTIONS

Kontrolní otázky

²² KUBÁT, Michal: *Volby a volební systémy...* c. d., s. 281.

- 1) Jaké znáte alternativy k volbě?
- 2) Jaké jsou znaky demokratických voleb?
- 3) Vysvětlete pojem volební dělitel a volební kvóta.
- 4) Popište volební systém prvního v cíli.

ANSWERS

- 1) uzurpace, ustavení rodem, ustavení z titulu zastávání jiné funkce, ustavení jmenováním, dosazení konkurzem, ustavení aklamací, kooptace, ustavení plebiscitem, losování.
- 2) konají na základě principu **všeobecného, rovného, přímého** volebního práva, přičemž musí být zaručena **tajnost** hlasování.
- 3) Dělitel představuje číselnou řadu, jsou děleny zisky stran. Po té, jsou jednotlivé mandáty postupně přidělovány politickým stranám s nejvyššími hodnotami po tomto dělení. Tento postup se provádí do konečného přidělení předepsaného počtu mandátů v daném volebním obvodu. Volební kvóta určuje přesný počet hlasů, kterého musí kandidátní listina dosáhnout k zisku jednoho mandátu.
- 4) Jedná se o většinový volební systém, v němž v jednomandátových volebních obvodech probíhá jednokolová volba a kandidát s nejvyšším počtem hlasů získává mandát. Pro vítězství postačuje relativní většina hlasů.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Hlavní typy volebních systémů

I. většinový volební systém

1. systém prosté většiny
2. systém absolutní většiny

A. dvoukolová varianta

a) dále se dělí podle způsobu řešení volebních kol

B. alternativní hlasování

II. proporční volební systém

1. systém kandidátních listin

A. dále se dělí podle typu kandidátních listin

2. systém jednoho přenosného hlasu

III. smíšený volební systém

1. systém závislé kombinace

A. vyrovnávací smíšený systém

B. podmíněný smíšený systém

C. supersmíšený systém

2. systém nezávislé kombinace

A. koexistenční smíšený systém

B. navrstvující smíšený systém

C. fúzní smíšený systém
